

a „film viszont, attól félek, túlzásokra indít”, s ezen a hozzáügyeskedő magyarázat sem enyhíthet, hogy a „könyvvel ellentétben nem hagy elmélyülni a gondolatokban. Helettünk gondolkodik, igen, ez lehet negatív is”.

Híradás ez a könyv egy szép szerelemről, de legalább olyan mértékben a huszadik századról, Európa, a világ egyik feléről, ami nincs is olyan távol tőlünk.

GEROLD László

ÚTTÖRŐ VÁLLALKOZÁS

Bela Duranci: *Umetničke kolonije*. A szabadkai Képzőművészeti Találkozó és a Subotičke novine közös kiadása, 1989

Vajmi keveset tudhat Bela Duranciról az, aki csak könyveiből ismeri, hiszen emberi kapcsolatai nélkül aligha ismerhető meg a teljes „Duranci-jelenség”. Annyi azonban egyetlen könyv, jelen esetben e művésztelepekről szóló alapján is megállapítható, hogy vitathatatlanul a legjobb művészeti íróink között a helye. Minden tudás benne, ami a lényegyet illeti, és semmi, ami a magatartás szokványos külsőségeit.

Duranci művészetírói tevékenységének nagyon rokonszenves – az adott területen meglehetősen ritka – jellemzője a „demokratizmusa”, távol a szó ma oly divatos, leereszkedő, affektált értelmétől. Egész eddigi tevékenységével, s most megjelent új könyvével is, igyekszik kitöltögetni azt a mind jobban tátongó űrt, amely századunk képzőművészete és hozzá(nem)értő közönsége között keletkezett. A *Művésztelepek* című, hazai viszonylatban úttörő vállalkozásnak számító kötete nem parttalanul, de a lehetőségekhez mérten szélesen értelmezi a művésztelepek, alkotótelepek, művészi csoportosulások folyamatát.

A művésztelepi mozgalom kialakulásának európai viszonylatokat is érintő tárgyalásával nemcsak a valós, hanem az igaz képet vázolja fel. Tudja és érzékelteti a tényt, hogy a képzőművészet s ezzel egyetemben természetesen a művésztelepek sorsa is szorosan összeforrott a társadalomával. Külön-külön tárgyalja a művésztelepeket, de felfedi kapcsolataikat, közös gyökereiket is az itt is, ott is felbukkanó festőkön keresztül.

Az első fejezetből kiderül, milyen gondos előkészület előzte meg e kötet megírását. Itt szól a kezdetekről, a művésztelepek őseinek tartott, 1809-ben alakult bécsi Lukashundrról, majd a hasonló angliai, németországi és franciaországi példákról, amelyek esetében elsősorban az akadémiai festéssel való szembenállás készítette a művészeket az alkotótelepek létrehozására. Részletes művészettörténeti áttekintést kaphatunk, amelyből kibontakoznak a művészcsoporthatóságok megalakulásának okai és körülményei. Duranci ugyancsak behatóan foglalkozik az ezzel kapcsolatos magyarországi kezdeményezésekkel is, amelyek – mindenekelőtt a nagybányai és a gödöllői művésztelepek – hatása meghatározta az itteni törekvések irányát is. Külön kitér az 1899-ben, a nagybányai mintára megalakult becskereki kezdeményezésre, Streitmann Antal és Kovalszky Sarolta tevékenységére, képzőművészeti és egyetemes, művelődéstörténeti vonatkozásai révén ez talán a kötet legizgalmasabb fejezete.

sai A jugoszláv művésztelepek közül kitér az elsőként alakult, „szlovén Barbizonnak” nevezett Škofja Loka-i művésztelepre, amelyet az Anton Ažbe müncheni iskolája köré csoportosuló művészek alapítottak, Nadežda Petrović és Ivan Meštrović tevékenységére, majd a két háború közötti kezdeményezések közül megemlíti a blažuji telepet, s újabb adalékokkal szolgál a 20-as, 30-as évekbeli vajdasági képzőművészeti „mozgolódások” megismeréséhez. A második világháború után, a képzőművészeti életben kialakult állapotok felvázolását követően Duranci talán elsőként tér ki részletesen annak a palicsi művésztelepnek a sorsára, amelynek rövid időtartama alatt pezsgő művelődési élet alakult ki. Szabadkán és környékén, s amely felszámolásának valós okait évtizedek óta titok övezi. Ami ezután következik, az iloki, zentai, topolyai, écskai művésztelepek megalakulása, illetve a művésztelepek koncepcióját folytató, de tovább is fejlesztő kihegyési kerámia-művésztelep, a szlovén Forma viva és a kikindai Terra szobrászati szimpozion munkájának ismertetése nagyjából ismert tények összefoglalásán alapszik. Az utolsó fejezetben a szerző szól a telepek mai helyzetéről is, a megváltozott körülményeket megemlíti ugyan, de a változás mibenlétére már nem tér ki, habár ez nem is e kötet feladata. Ám éppen az utolsó fejezetben felvetettek sugallják, hogy ezt a munkát folytatni kellene, s azokra a kérdésekre választ adni, amelyek e könyv szabadkai bemutatója alkalmával is elhangzottak: valóban zsákutcába jutottak volna művésztelepeink, vagy „csak” a körülmények és a művészek változtak meg, továbbá érdemes lenne azt is megvizsgálni, hogy míg az elmúlt évtizedekben éppen művésztelepeink voltak az új, haladó képzőművészeti törekvések hordozói, addig ma ezek az „új szelek” miért rajtuk kívül fújnak.

NÁRAY Éva

S Z Í N H Á Z

ÉNEK, AVAGY JÓ TANÁCS

Ha tudjuk, hogy a rongy szavunk mind főnévként, mind pedig melléknévi használatban erkölcsileg züllött személyt jelent, „aljas”-t, „megvetésre méltó”-t is (emlékeztetnék az „utcasarkok rongya” vagy a „rongy-élet” fordulatokra), akkor kétségtelen, hogy Villon-esthez, ismerve a középkori költő életét és verseinek világát, s figyelembe véve, hogy az estet nem oratórium-, hanem előadászerűre képzelték el, illő keret a rongyokkal teleszórt színpad meg a termet körülfogó szaggatott, összeviszsa mázolt drapéria. Olyan a színpad, mint egy szeméttelp, s míg két nagyobb rongykupac meg nem mozdul, szinte észre sem vesszük, hogy a földön emberek is hevernek. Emberek? Testüket koszos rongyokba rejtett csavargók, akik előbb egymás életére törnek, vagy csak pusztá szórakozásból esnek egymásnak, unalomból, a hecc kedvéért, majd pedig szövetkeznek

Ének, avagy jó tanács. Villon-est. – Újvidéki Színház. Szereplők: László Sándor, Banka Livia, Simon Mihály, Tóth Loon f. h. és Módri Györgyi f. h. Ruhák: Anna Atanacković, Zenekíséret: Szűcs Sándor. Mozgáskompozíció: Ivan Klemenc.